

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1965.3.02>

L. SAAT

EESTI NSV LEIVATÖÖSTUSE ARENGU KÜSIMUSI

Kodanlikus Eestis oli leivatööstus killustatud ja äärmiselt madala tehnilise tasemega. 1936. aastal näiteks valmistasid pagaritooteid 388 ettevõtet, millest käsitööstuslikke oli 90%. Pagarisaadusi valmistati aastas ainult 13,1 tuhat tonni.¹

Pärast nõukogude korra taaskestestamist 1940. aastal, mil tekkisid uued tööstuskeskused ja laiendati vanu, hakati ka leivatööstuse arendmisele tõsiselt tähelepanu osutama. Eelkõige ehitati uued suure ja keskmise tootmisvõimsusega leivatehased arenevatesse tööstuskeskustesse, nagu Kohtla-Järvele, Kiviõlisse, Jõhvi ja Ahtmesse, aga ka vabariigi teistesse linnadesse. Väiksematesse linnadesse ja maa-asulatesse — Järvakanti, Tootsi, Lihulasse ja mitmele poole mujale — ehitati mehhaniseeritud pagaritöökojad tootmisvõimsusega 5—15 tonni rukki-vormileiba ööpäevas.

Põllumajanduse kollektiviseerimine, mille tagajärjel süvenes tööjaotus maal ja elanikkond koondus üha enam põllumajanduskeskuste ümber, seadis leivatööstusele uued ülesanded. Individuaalne leivaküpsetus maal vähenes pidevalt ja käesolevaks ajaks on ka maarahvas meie vabariigis läinud üle tööstuslike pagaritoodete tarbimisele.

Selleks et leivatööstus suudaks täita tema ette kerkinud suuri ülesandeid, hakati käesoleval seitseaastakul ehitama keskmise tootmisvõimsusega — 20—45 t vormileiba ööpäevas — leivatehaseid ka väiksematesse linnadesse ja maa-asulatesse. 1960. aastal lasti käiku 30-tonnise ööpäevase tootmisvõimsusega leivatehas Arukülas, 1961. aastal samasugune Türil ja 1963. aastal Tapal ning 1964. aastal Paides 45-tonnise tootmisvõimsusega.

E. Vassiljeva näitab oma uurimustes, et leiva ja saia tootmine mehhaniseeritud leivatehastes vähendab individuaalküpsetusega võrreldes tööaja kulu ligi 20-kordselt.² Järelikult on ka pagaritoodete tööstuslikule tootmisele üleminekul suur rahvamajanduslik tähtsus.

Kõige kujukamalt väljendub leivatööstuse areng tootmismahu kasvus (tab. 1). Nagu näeme, oli see kasv eriti kiire esimestel sõjajärgsetel aastatel, millal andis end tunda

Tabel 1

Leivatööstuse toodangu kasv aastail 1940—1964 (tuh. t)

	1940	1945	1950	1955	1960	1961	1962	1963	1964
Pagaritooteid kokku	26,4	58,7	100,4	195,5	161,9	167,6	195,1	213,2	223,3
Sellest tootsid									
Rahvamajanduse Nõukogu leivatehased	...	43,7	71,0	114,7	93,1	93,1	103,9	110,0	112,5
ETKVL-i leivatehased	...	12,3	23,3	76,1	67,2	71,6	89,3	101,3	110,5

¹ I majandusloendus Eestis. I vihik: Tööstus. Tallinn, 1937.

² E. В. Васильева, Развитие пищевой промышленности и экономия общественного труда в СССР. М., 1962, lk. 105.

mitmete esmajärgulise tähtsusega toiduainete, eeskätt liha- ja piimasaaduste puudus, mistõttu nõudmine leiva järele oli erakordselt suur. Nii kasvas pagarisaaduste toodang pidevalt kuni 1955. aastani. Siitpeale hakkas vajadus leiva ja saia järele mõnevõrra langema, kuna suurenes teiste toiduainete toodang ning elanikkonna varustus mitmesuguste muude toidukaupadega paranes.

Nõudmine pagaritoodete järele hakkas uuesti suurenema seoses rahalise töötasu kehtestamisega kolhoosides. Peale selle suurendas leiva ja saia tarbimist liha ja piima varumis- ja jaehindade osaline tõstmine. Pagaritoodete tootmise kasvus 1963. aastal on teatud osa ka halval põllumajandusaastal.

Elanike vajaduste rahuldamise seisukohalt on eriti oluline toodangu kvaliteedi parandamine ja sortimendi laiendamine. Leivatööstuses iseloomustab toodangu sortimenti eelkõige erinevate toodanguliikide arv. Oluliseks näitajaks on ka nisujahust tükk- ja väiketükktoodete ning kroovitud jahust valmistatud rukkileiva osatähtsuse kasv.

1963. aastal sisaldas Eesti NSV leivatööstuse toodangu nomenklatuur juba 183 eri liiki pagaritoodet. Pidevalt on suurenenud tarbijaskonna poolt nõutavamate toodete, nagu kroovitud jahust rukkileiva ja nisujahust tükk- ning väiketükktoodete kogus (tab. 2).

Tabel 2

Toodangu struktuur Rahvamajanduse Nõukogu leivatehastes

Toodangu liik	1958. a.		1960. a.		1962. a.		1963. a.		1964. a.	
	kogus, tuh. t	osatähtsus, %	kogus, tuh. t	osatähtsus, %	kogus, tuh. t	osatähtsus, %	kogus, tuh. t	osatähtsus, %	kogus, tuh. t	osatähtsus, %
Rukkijahutooteid	59,4	56,7	54,9	58,9	65,7	63,2	58,5	53,2	55,7	50,4
Sellest kroovitud jahust rukkileiba	26,6	25,4	35,1	37,7	39,3	37,8	30,3	27,6	6,7	6,0
Rukki- ja nisujahutooteid	8,2	7,8	1,0	1,1	1,0	1,0	10,7	9,7	11,7	10,5
Nisujahutooteid	37,2	35,5	37,2	40,0	37,2	35,8	40,8	37,1	43,5	39,1
Sellest tükk- ja väiketükktooteid	27,2	26,0	27,5	29,5	31,6	30,4	31,4	28,5	23,3	21,0
Pagaritoodet kokku	104,8	100,0	93,1	100,0	103,9	100,0	110,0	100,0	110,9	100,0

Ka ETKVL-i leivatehaste toodangu sortiment on mitmekesisunud, mida näitab eriti nisujahust tükktoodete osatähtsuse kasv: 1955. aastal moodustasid nad pagari- toodetest ainult 6,8, 1962. aastal 19,8%.

1963. aastal vähenes mõnevõrra kroovitud jahust rukkileiva ja nisujahust tükk- ning väiketükktoodete osatähtsus ja absoluutne kogus. Kuid see oli ajutine nähtus, olles tingitud halvast põllumajandusaastast ja sellega seotud raskustest leivatööstuse jahudega varustamisel. 1964. aasta viimases kvartalis normaliseerus olukord uuesti.

Eesti NSV leivatööstuse toodangut iseloomustab suur rukkileiva osatähtsus, mis on tingitud peamiselt rahvuslikest harjumustest ja meie territooriumi põhjapoolsest asendist. 1962. aastal moodustas rukkileib üldisest pagaritoodete kogusest Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis 63,2%. Eriti suur on rukkileiva erikaal ETKVL-i leivatehaste toodangus, 1962. aastal näiteks ligi 80%. Võrdluseks märgime, et Nõukogude Liidus tervikuna on rukkileiva osatähtsus ainult 14—15%.

Vaatamata sellele, et rukkileiva tunduv ülekaal meie leivatööstuse toodangus on teatud määral põhjendatud ja seaduspärane, näitas lähem analüüs, et vabariigi leivatööstus, sealhulgas eriti ETKVL-i leivatehased, ei valmista nisujahutooteid veel küllal-

Tabel 3

Leivatehaste keskmise toodangu kasv aastail 1950—1963

Aastad	Ettevõtete arv	Keskmine toodang aastas ühe ettevõtte kohta, tuh. t
1950	206	0,49
1955	171	1,14
1956	164	1,17
1957	148	1,20
1958	140	1,35
1959	126	1,36
1960	103	1,57
1961	78	2,14
1962	72	2,68
1963	52	4,06

dases koguses ja sortimendis. Sellest järeldub, et edaspidi tuleb enam tähelepanu pöörata sortimendi laiendamisele ja kvaliteedi tõstmisele. Eriti pakiline on olukorra parandamine maarajoonides.

Leivatööstuse arengu ja tootmis- mahu kasvu aluseks on olnud tootmis- baasi pidev täiustumine ja tugevnemine. Uute leivatehaste ehitamine avas võima- luse vähemehhaniseeritud pagaritööko- dade järkjärguliseks sulgemiseks, mille tulemusena ettevõtete üldarv vähenes, kuid suurenes keskmine toodang (tab. 3).

Ettevõtete arvu vähenemises ja nende keskmise toodangu suurenemises etendas teatavat osa ka eraldi asuvate ettevõtete administratiivne liitmine. 1962. aastal ühendati näiteks kõik Tal- linnas asuvad leivatehased Tallinna

Leivakombinaadiks. Kohtla-Järve Leivakombinaadi koosseisu liideti Kohtla-Järve, Kiviõli, Jõhvi ja Ahtme leivatehased. See andis üldtehaseliste kulude kokkuhoiu ning lõi eeldu- sed spetsialiseerimise süvendamiseks.

Põhiliselt toimus tootmise kontsentratsioon siiski väikese tootmisvõimsusega ette- võtete sulgemise arvel. Iseloomustades meie leivatööstuse tootmisbaasi ettevõtete tootmis- võimsuse ja toodangu mahu järgi, saame järgmise pildi (tab. 4):

Tabel 4

Eesti NSV leivatööstuse ettevõtete jagunemine tootmisvõimsuse ja toodangu mahu järgi 1. jaan. 1964

Tehaste grupid	Ettevõtete		Toodangu	
	arv antud grupis	grupi osa- tähtsus, %	kogus aastas, tuh. t	grupi osa- tähtsus, %
Leivatööstus kokku	64	100,0	210,3	100,0
Leivatehased	16	25,0	128,5	61,2
Sellest				
suure tootmisvõimsusega (üle 60 t vormileiba ööpäevas) keskmise tootmisvõimsusega (20—60 t vormileiba ööpäevas)	3	4,7	46,7	22,2
Pagaritöökojad (tootmisvõimsusega kuni 20 t vormileiba ööpäevas)	13	20,3	81,8	39,0
Sellest				
mehhaniseeritud	37	57,8	77,5	36,9
mehhaniseerimata	11	17,2	4,1	1,9

Põhilise osa, ligemale $\frac{2}{3}$, pagarisaaduste toodangust andsid 1963. aastal juba kesk- mise ja suure tootmisvõimsusega tehased, mis üldisest ettevõtete arvust moodustasid ainult 25%. 64-st tootmispunkti olid 1964. aastal 48 veel pagaritöökojad, mille ööpäe- vane tootmisvõimsus oli alla 20 t.

Viimastel aastatel on suurenenud peamiselt keskmise tootmisvõimsusega leivatehaste arv ning kiiresti vähenenud mehhaniseerimata pagaritöökodade hulk. Kui 1960. aastal oli Eesti NSV-s 43 mehhaniseerimata pagaritöökoda ja ainult 7 keskmise tootmisvõim- susega leivatehast, siis 1964. aasta alguseks oli esimeste arv vähenenud 11-le ja teiste arv tõusnud 13-le. Suure tootmisvõimsusega leivatehaste arvus märkimisväärsed muuda- tusi ei esinenud.

Uute ettevõtete rajamise ja mehhaniseerimata või puudulikult mehhaniseeritud pagaritöökodade sulgemise tulemusena on märgatavalt tõusnud leivatööstuse üldine tehniline tase. Leivatehastes määrab ettevõtete mehhaniseerimise taseme leivaahjude tüüp. Esimesel sõjajärgsel aastakümnel olid meie leivatööstuses arvukalt kasutusel liikumata põrandaga ja mehhaniseerimata eestkõetavad leivaahjud. 1964. aastal aga küpsetati Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis pagaritooted täielikult, ETKVL-i süsteemis 85% konveierahjudes. Täielikult on mehhaniseeritud jahu sõelumine ja taigna segamine. Taiganõude tühjendamine on Rahvamajanduse Nõukogu leivatehastes mehhaniseeritud täielikult, ETKVL-i leivatehastes 77%. Nii ETKVL-i kui ka Rahvamajanduse Nõukogu leivatehastes tuleks aga edaspidi enam tähelepanu osutada abioperatsioonide mehhaniseerimisele. Veel on palju rasket käsitsitööd valmistoodangu ekspeditsioonis, käsitsi toimub ka ahjude täitmine ja tühjendamine. Üheks pakilisemaks ülesandeks on jahu taarata transpordi ja hoidmise sisseviimine mõlema süsteemi leivatehastes.

Leivatööstuse tootmisbaasi tugevdamisele, ettevõtete tootmisvõimsuse kasvule ja tehnilise taseme tõusule kaasnes märgatav tööviljakuse tõus. Viimase 12 aasta jooksul (1950—1962) tõusis tööviljakus leivatööstuses naturaalnäitajates väljendatuna ligemale poolteisekordseks. 1962. aastal valmistati iga tööline keskmiselt 67,4 t pagaritootet aastas 49 t vastu 1950. aastal. Märgatavalt kasvas ühe töölise poolt aasta jooksul toodetud pagarisaaduste hulk ka väärtuseliselt väljenduses, 10 100 rublalt 1950. aastal 13 900 rublale 1962. aastal. Näeme, et tööviljakuse kasv rahalises näitajas on mõnevõrra suurem, mis annab tunnistust sortimendi laienemisest.

Et tööviljakuse tõstmisel oli tähtsaks teguriks tootmisbaasi kontsentreerimine, võime otsustada selle järgi, et suurtes leivatehastes on tööviljakus märksa kõrgem kui väikestes (vt. tab. 5).

Tabelist 5 selgub, et niihästi kogu vabariigi leivatööstuses kui ka ETKVL-i ja Rahvamajanduse Nõukogu leivatehastes tõuseb tööviljakus koos ettevõtete tootmisvõimsuse kasvuga. Peale selle näeme, et ETKVL-i süsteemis on keskmine tööviljakus madalam niihästi

Rahvamajanduse Nõukogu kui ka Eesti NSV vastavast keskmisest näitajast. Kuid ettevõtete suurusgruppide lõikes on ETKVL-i leivatehastes tööviljakus isegi kõrgem. Üldine näitaja jääb madalamaks just seetõttu, et selles süsteemis on madala tootmisvõimsusega leivatehaste arv suurem.

Kõrgem tööviljakuse tase ETKVL-i leivatehastes on tingitud neis valmistatava sortimendi piiratusel: ühe töölise toodang on niipalju suurem, et katab isegi hinnavahe, mille annab laiem sortimendi tootmine. 1962. aastal tootis üks tööline ETKVL-i leivatehastes 80,8 tonni pagaritootet, Rahvamajanduse Nõukogu leivatehastes aga ainult 59,7 tonni. Rahalised tööviljakuse näitajad olid aga samal ajal vastavalt 13 000 ja 14 500 rubla aastas.

Viimastel aastatel on leivatööstuses tunduvalt alanenud ka toodangu omahind.

1961.—1963. aastal, s. o. kolme aasta jooksul (varasemate kohta puuduvad võrreldavad andmed), alanes Rahvamajanduse Nõukogu leivatehastes peamiste toodanguliikide — kroovitud rukkijahust põrandaleiva omahind 1,4 ja I sordi nisujahust lõikebatoonide omahind 3,2% võrra (vt. tab. 6). Analüüs näitas, et peamiseks toodangu omahinna alandamise teeks oli siin töötlemiskulude vähendamine toodanguühiku kohta. Leiva tootmisel saavutatud omahinna alanemisest langes 45% materjali- ja 55% töötlemiskulude kokkuhoiu arvele; lõikebatoonide tootmisel oli kokkuhoid vastavalt 20 ja 80%.

ETKVL-i leivatehastes langes aastail 1960—1963 üldisest tootmiskulude kokkuhoiust 1 t pagaritootete kohta 81,4% materjali- ja 18,6% töötlemiskulude alandamise arvele (tab. 7).

Tabel 5

Tööviljakus erineva tootmisvõimsusega ettevõtete rühmades (1963. a.)

Ettevõtte tootmisvõimsus	Toodang ühe töölise kohta, tuh. rbl.		
	keskmine	RMN	ETKVL
Kuni 20 t ööpäevas	11,3	10,5	11,5
20—60 t	14,5	14,1	15,0
Üle 60 t	14,7	14,7	—
Keskmine	13,7	14,3	13,0

Tabel 6

Pagaritoodete omahinna dünaamika Rahvamajanduse Nõukogu leivatehastes

Tooted	Omahind, rbl/t		
	1961. a.	1962. a.	1963. a.
Kroovitud rukkijahust põrandaleib, ä 1 kg	129,3	127,7	127,5
Lõikebatoonid I sorti nisujahust, ä 0,4 kg	259,1	256,5	250,7

Tabel 7

Tootmiskulude dünaamika ETKVL-i leivatehastes ühe t pagaritoodete kohta, rbl.*

	1960. a.	1961. a.	1962. a.	1963. a.
Tootmiskulud	163,0	160,9	152,4	141,5
Sellest töötlemiskulud	26,8	26,9	25,2	23,4

* ETKVL-i leivatehastes eri toodanguliikide omahinda ei kalkuleerita.

ning tööstusharu ökonomika tugevdamisele. Nii ühes kui teises osas on leivatööstuse kasutusel veel suuri reserve. Peatuksime siinkohal lähemalt ühel neist, nimelt tootmisbaasi edasisel reorganiseerimisel.

Leivatööstuse tootmisvõimsused (seisuga 1. jaan. 1964) on vabariigi erinevates osades 0,75—1,15 t ööpäevas 1000 elaniku kohta, mis täielikult katab vajaduse. Kõige madalam tootmisvõimsus on Tallinnas, kõige kõrgem põlevkivibasseinis (vt. tab. 8).

Vaatamata intensiivsele kontsentreerimisele viimastel aastatel, on leivatööstuse tootmisbaas kohati ikka veel väga killustatud ning koosneb pisi-ettevõtetest. Tabelist 4 nägime, et vabariigis töötab veel 48 väikese võimsusega pagaritöökoda, kus tootmisprotsess on vähe mehhaniseeritud, tööliste tööviljakus madal ja toodangu omahind kõrge. Kõige nõrgem on leivatööstuse tootmisbaas praegu Lääne-Eestis, kus 60% tootmisvõimsustest moodustavad pagaritöökodad, mille võimsus on alla 20 t ööpäevas.

Praegune leivatehaste paigutus ei ole kaugelki kõige otstarbekam, eriti ETKVL-i osas maal. Ilmselt on tootmisbaasi kontsentreerimine ning uute suure tootmisvõimsusega

Näeme, et leivatööstus on Nõukogude Eestis teinud suuri edusamme. On täius- tatud ja kontsentreeritud tootmisbaasi, mis oli eeldu- seks tööviljakuse tõusule ja toodangu omahinna alane- misele. On laiendatud too- dete sortiment ja parane- nud kvaliteet.

Ulatuslikud ülesanded seisavad leivatööstuse ees eelolevatel aastatel. Pagari- saaduste toodang on juba saavutanud vabariigi vaja- dustele vastava mahu ning ei vaja märkimisväärtset suurendamist. 1970. aastaks suureneb see 1964. aastaga võrreldes veel ainult ligi- kaudu 5% võrra. Eelolevatel aastatel tuleb leivatööstuse peamised pingutused suu- nata toodangu sortimendi edasisele mitmekesistamisele ja kvaliteedi tõstmisele

Tabel 8

Leivatööstuse tootmisvõimsuste paiknemine Eesti NSV-s (1. jaan. 1964)

	Tootmisvõimsus		
	rukki- vormilei- vas, t ööpäevas	osatahtsus, %	1000 elaniku kohta, t ööpäevas
Loode-Eestis Sellest	393,0	32,6	0,82
Tallinnas	242,1	20,1	0,75
Kirde-Eestis Sellest	266,1	22,1	1,12
põlevkivi- basseinis	123,4	10,2	1,15
Edela-Eestis	376,6	31,2	1,01
Lääne-Eestis Sellest	169,7	14,1	1,02
saartel	43,8	3,6	0,89
Kokku	1205,4	100,0	0,96

ettevõtete rajamine ETKVL-i süsteemis seni toimunud vähe läbimõeldult ning vajalike majanduslike põhjendusteta. Teisiti ei saa seletada asjaolu, et lühikese aja jooksul — aastail 1961—1964 — ehitati ja anti eksploatatsiooni kaks keskmise tootmisvõimsusega leivatehast (30 ja 45 t vormileiba ööpäevas), mis paiknevad Türi ja Paides. Kaugus nende linnade vahel on teatavasti ainult 14 km. Seejuures ulatub mõlema linna ja ümbuskonna maaelanike pagaritoodete koguvajadus maksimaalselt 25 tonnini ööpäevas, mida oleks täielikult suutnud katta varem valminud Türi Leivatehas.

Disproportsioone ettevõtete paigutuses süvendab veelgi ning raskendab leivatehaste tootmisvõimsuste normaalset kasutamist kehtiv jahufondide jaotamise kord. Sellest lähtudes jagab Eesti NSV Kaubandusministeerium jahufondid rajoonide täitevkomiteede vahel vastavalt elanike arvule, komiteed omakorda jagavad seda oma rajooni ulatuses kas liitudele (ETKVL-i süsteemis) või leivatehastele (RMN-i süsteemis). Vastavalt sellele turustatakse leivatehaste toodang tavaliselt sama rajooni kaubandusvõrgu kaudu. Teise rajooni varustamine aga nõuab jahufondi täiendavat ümberjaotamist. See loob olukorra, et mitte alati ei saa tarbija pagaritooted talle lähimast, naaberajoonis asuvast ettevõttest, vaid hoopis kaugemast, kuid seejuures tarbijaga samasse rajooni kuuluvast.

Aruküla Leivatehas näiteks varustab 53 km kaugusel asuvat Aegviidu asulat, samal ajal kui Aegviidust 30 km kaugusel töötab Tapa Leivatehas. Tarbijaskonna värske ja kõrgekvaliteedilise pagaritoodetega varustamise seisukohalt on niisugune süsteem äärmiselt ebaotstarbekohane. Ühtlasi takistab niisugune kord ka leivatehaste tootmisvõimsuse ratsionaalset kasutamist, mistõttu see ettevõtete lõikes on võrdlemisi ebaühtlane, kõigudes 40—85% vahel. Rahvamajanduse Nõukogu süsteemis on tootmisvõimsuste kasutamine kõige madalam Kohtla-Järve ja Narva leivakombinaadis, ETKVL-i süsteemis aga Loksa, Suure-Jaani, Türi ja Paide leivatehases. Tootmisvõimsuste alakoomatus on üheks ettevõtete ökonoomiliste näitajate halvenemise põhjuseks.

Kehtiv jahufondide jaotamise kord võis teatud määral olla õigustatud sel ajal, kui maarajoonide leivatööstuses domineerisid pagaritöökodad, mis oma piiratud tootmisvõimsuse tõttu suutsid varustada vaid kitsast piirkonda. Viimastel aastatel on aga olukord järsult muutunud. Maarajoonides asuvad suure tootmisvõimsusega leivatehased suudavad pagaritoodetega varustada väga laialdast tarbijate kontingenti. Seejuures peaksid mitmed uued tehased (Tapa, Türi) juba oma asukohast olenevalt kujunema rajoonidevahelisteks.

Et edaspidi vältida vigu leivatehaste paigutuses, tuleb uute leivatehaste ehitamisel hoolikalt kaaluda nende tootmisvõimsust ja paigutust. Lähematel aastatel tuleb muidugi arvestada olemasolevaid leivatehaseid ja nende tootmisvõimsusi ning seepärast tuleks olukorra parandamiseks tegutsevatele leivatehastele kindlaks määrata ratsionaalsed turustuspiirkonnad, arvestades nende optimaalset raadiust, mille juures otsustavateks teguriteks on elanikkonna tihedus ning tootmis- ja transpordikulud.³ Arvesse võttes pagaritoodete optimaalset veokaugust ja elanikkonna nõudmise suurust, on võimalik sellise leivatehaste paigutusskeemi väljatöötamine, mis kindlustaks tarbijate varustamise kvaliteetsete pagaritoodetega minimaalsete tootmis- ja transpordikulude juures. Selle ülesande lahendamine annaks leivatehaste optimaalse paigutuse skeemi.

Niihästi ettevõtte optimaalse paigutuse skeemi kui ka ratsionaalsete turustuspiirkondade väljatöötamisel tuleb ignoreerida rajoonide administratiivpiire ja lähtuda ainult rahvamajandusliku ökonomia seisukohalt. See hoiaks ära uute ebaotstarbekate tootmisvõimsuste käikulaskmise ja kapitaal mahutuste asjatu killustamise. Selle ülesande lahendamisele asutigi Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudis, kus on koostamisel vabariigi leivatööstuse paigutuse teaduslikult põhjendatud perspektiivplan.

*Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Majanduse Instituut*

Saabus toimetusse
23. III 1965

³ Vt. L. Saart, Leiva ja saia optimaalsest turustuspiirkonnast Eesti NSV-s. «Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised — Ühiskonnateaduste Seeria» 1964, nr. 4.

Л. СААТ

О РАЗВИТИИ ХЛЕБОПЕКАРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В ЭСТОНСКОЙ ССР*Резюме*

В результате роста производственных центров и коллективизации сельского хозяйства увеличилось число потребителей хлебобулочных изделий заводского производства.

В 1940 г. объем продукции хлебозаводов республики составлял всего лишь 26,4 тыс. т. хлебобулочных изделий, а в 1964 г. — уже 223,3 тыс. т (см. табл. 1). Значительно расширился и ассортимент продукции. В настоящее время все население Эстонской ССР обеспечивается хлебобулочными изделиями заводского производства.

Основной рост объема производства хлебобулочных изделий явилось укрепление производственной базы, что выразилось в концентрации производства и повышении уровня механизации хлебозаводов.

Укрепление производственной базы сопровождалось ростом производительности труда и снижением себестоимости продукции хлебопекарной промышленности (табл. 5).

Однако, несмотря на достигнутые примечательные успехи, перед хлебопекарной промышленностью стоят еще большие задачи. Необходимо усилить производственную базу, расширить ассортимент продукции и улучшить экономику отрасли.

При строительстве новых хлебозаводов выбор их местоположения и определение производственных мощностей не всегда были достаточно продуманы, что влекло за собой неравномерное использование производственных мощностей. В целях предотвращения подобных ошибок в дальнейшем при строительстве новых хлебозаводов необходимо учитывать оптимальный радиус сбыта и спрос на хлебобулочные изделия. Поэтому очень важное значение имеет составление схемы рациональных районов сбыта для каждого действующего хлебозавода.

При решении этой задачи критерием должна быть минимизация транспортных и производственных расходов.

*Институт экономики
Академии наук Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
23/III 1965

L. SAAT

ÜBER DIE ENTWICKLUNG DER BROTDINDUSTRIE IN DER ESTNISCHEN SSR*Zusammenfassung*

Die Entwicklung der Brotindustrie in der Estnischen SSR ist eng mit der Entstehung neuer und dem Wachsen vorhandener Industriezentren verbunden, wie auch mit der Kollektivierung der Landwirtschaft. Die Konsumentenanzahl hat sich bedeutend vergrößert.

Im Jahre 1940 wurden von den Brotfabriken nur 26 400 Tonnen, im Jahre 1964 bereits 223 300 Tonnen Backwaren hergestellt (Tab. 1). Gleichzeitig hat sich das Assortiment der Erzeugnisse erweitert. Gegenwärtig werden alle Einwohner der Estnischen SSR mit industriell erzeugten Backwaren versorgt.

Als Grundlage zur Steigerung der Backwarenerzeugung diente die Erweiterung und Sicherung der Produktionsbasis. Dies äussert sich in der Konzentration der Produktion und im höheren Niveau der Mechanisierung der Brotfabriken.

Das Sinken der Selbstkosten und das Steigen der Arbeitsproduktivität sind mit der Sicherung der Produktionsbasis verbunden (Tab. 5).

Im Zusammenhang mit der Weiterentwicklung der Brotindustrie sind noch so manche Probleme zu lösen. Die Produktionsbasis ist weiter zu stärken, das Assortiment der Erzeugnisse zu erweitern und die Wirtschaftlichkeit des Industriezweiges zu steigern.

Bei der Gründung neuer Brotfabriken sind die Ortswahl und die Leistungsfähigkeit der zu gründenden Unternehmen bisher nicht immer hinreichend in Betracht gezogen worden. Deshalb mangelt es bei der Ausnutzung der Produktionsfähigkeit der einzelnen Unternehmen der Brotindustrie an Einheitlichkeit.

Um in Zukunft solche Fehler beim Errichten der Brotfabriken zu vermeiden, ist mit dem optimalen Radius des Brotabsatzgebietes und mit der Grösse der Nachfrage zu rechnen. Sehr wesentlich ist dabei die Feststellung des rationalen Absatzbezirkes für jede Brotfabrik.

Als Kriterium zur Lösung dieser Aufgabe sollen die minimalen Transport- und Produktionskosten dienen.

*Institut für Ökonomie
der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR*

Eingegangen
am 23. März 1965